

Phyllanthus emblica (Amla)

Classification-

Kingdom- Plantae

Division- Magnoliophyta

Class- Magnoliopsida

Order- Malpighiales

Family- Phyllanthaceae

Genus- *Phyllanthus*

Species- *emblica*

Habitat- Native to the Indian subcontinent, this deciduous tree thrives in tropical and subtropical dry and moist forests, often found in open areas, hills, and scrublands.

Morphology- *Phyllanthus emblica* is a medium-sized, deciduous tree growing up to 8–18 meters in height with a spreading, rounded crown. The bark is smooth and light brown, often peeling off in thin flakes. Leaves are simple, small, and arranged alternately on the branches; they are ovate to lanceolate, light green, and glabrous. The tree produces small, inconspicuous, greenish-yellow flowers that are monoecious, appearing singly or in clusters on leaf axils. Its fruit is a nearly spherical, smooth, light green to yellowish drupe, about 2–3 cm in diameter, with six vertical stripes or furrows.

Economic Importance-

Used in Ayurvedic formulations for digestive, liver, and skin ailments.

Wood used for making agricultural tools and fuelwood.

Fruits processed into jams, pickles, and juices.

फाइलैन्थस एम्ब्लिका (आंवला)

वर्गीकरण –

जगत – पादप

विभाग – मैग्नोलियोफाइटा

वर्ग – मैग्नोलियोप्सिडा

क्रम – मल्पीघियालेस

कुल – फिलैथेसी

जाति – फाइलैन्थस

प्रजाति – एम्ब्लिका

आवास (Habitat):

यह वृक्ष भारतीय उपमहाद्वीप का देशज है। यह उष्णकटिबंधीय और उपोष्णकटिबंधीय शुष्क व आर्द्र वनों में पाया जाता है, विशेषकर खुले क्षेत्रों, पहाड़ियों और झाड़ीदार ज़मीनों में।

आकृति -विज्ञान (Morphology):

Phyllanthus emblica एक मध्यम आकार का, पर्णपाती वृक्ष है जो 8–18 मीटर तक ऊँचा होता है, इसका छत्राकृति (गोल) फैलाव होता है। इसकी छाल हल्के भूरे रंग की होती है जो पतली परतों में छिलती रहती है। पत्तियाँ सरल, छोटी, शाखाओं पर वैकल्पिक रूप से लगी होती हैं, आकार में अंडाकार से भालाकार, हल्के हरे रंग की और चिकनी होती हैं। इसके फूल छोटे, हरे-पीले रंग के, एकल या गुच्छों में पत्तियों की बगलों में उगते हैं। फल लगभग गोलाकार, चिकने, हल्के हरे से पीले रंग के डूप होते हैं, जिन पर छह खड़ी धारियाँ होती हैं।

आर्थिक महत्व (Economic Importance):

आयुर्वेदिक दवाओं में पाचन, यकृत और त्वचा रोगों के इलाज में प्रयोग होता है। लकड़ी कृषि उपकरणों और ईंधन के रूप में उपयोग की जाती है। फलों से जैम, अचार और रस बनाए जाते हैं।

ਫਾਈਲੈਂਬਸ ਐਂਬਲਿਕਾ (ਆਮਲਾ)

ਵਰਗੀਕਰਨ -

ਰਾਜ - ਪੰਜਾਬ

ਵਿਭਾਗ - ਮੈਗਨੋਲੀਓਫਾਈਟਾ

ਵਰਗ - ਮੈਗਨੋਲੀਓਪਸਿਡਾ

ਕ੍ਰਮ - ਮੈਲਪੀਘੀਅਲੇਸ

ਪਰਿਵਾਰ - ਫਿਲੈਂਬੇਸੀ

ਜੀਨਸ - ਫਾਈਲੈਂਬਸ

ਪ੍ਰਜਾਤੀ - ਐਂਬਲਿਕਾ

ਆਵਾਸ (Habitat):

ਇਹ ਰੁੱਖ ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਦੀਪ ਦਾ ਦੇਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਗਰਮ ਅਤੇ ਉਪ-ਗਰਮ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਅਤੇ ਨਮੀ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ, ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਝਾੜੀਦਾਰ ਜਗ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਆਕਾਰ ਰਚਨਾ (Morphology):

Phyllanthus emblica ਇੱਕ ਦਰਮਿਆਨੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪੱਤੇ ਝਾੜਨ ਵਾਲਾ ਰੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲਗਭਗ 8 ਤੋਂ 18 ਮੀਟਰ ਉੱਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਛਤਰੀਵਾਂ ਤੇ ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਚੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਛਾਲ ਭੂਰੀ ਤੇ ਚਿਕਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੱਤੇ ਸਧਾਰਣ, ਛੋਟੇ, ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਹਰੇ ਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲ ਘਾਟ-ਪੀਲੇ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਉਗਦੇ ਹਨ। ਫਲ ਗੋਲ, ਚਿਕਣੇ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਹਰੇ ਜਾਂ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਛੇ ਲੰਬਕਾਰੀ ਧਾਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ (Economic Importance):

ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਵਲੇ ਨੂੰ ਜਿਗਰ, ਪਚਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੱਕੜ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਿਸਾਨੀ ਸਾਜੋ-ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਇੰਧਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਲਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰੱਬਾ, ਅਚਾਰ ਅਤੇ ਰਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।